

تک فرزندی و پیامدهای آن

▪ مقدمه

یکی از مهمترین تغییرات جمعیتی، کاهش بی سابقه باروری در تمام مناطق دنیا بوده است. به موازات این تحولات، جمهوری اسلامی ایران نیز تغییرات گسترده ای را تجربه کرده، به طوریکه در چند دهه اخیر افت شدیدی را در نرخ های باروری خود داشته است. میزان باروری کل کمتر از دو فرزند و یا زیر سطح جایگزینی (۲/۱ فرزند به ازای هر زن) نشانگر این است که درصدی از زنان یک فرزند و یا کمتر دارند. بطور کلی تک فرزندان کودکانی هستند که یا خواهر و برادر ندارند و یا به فرزندی پذیرفته می شوند. در قرن بیستم نرخ تولد و اندازه خانواده ها به وضوح کاهش و تعداد خانواده های تک فرزند افزایش یافته است. عواملی از قبیل نگرانی برای تامین آینده بچه ها، فراهم کردن موقعیت وامکانات موفقیت بیشتر برای فرزند، شرایط اقتصادی حاکم بر خانواده ها، شاغل بودن والدین، ترس از دست دادن شغل و محدود شدن فعالیت های اجتماعی مادر، ازدواج دیر هنگام، تولد دیرهنگام فرزند اول و... می توانند علت شیوع این پدیده در اجتماع باشد. نتایج بررسی ها نشان میدهد عدم آگاهی از پیامدهای تک فرزندی نقش مهمی بر رواج این پدیده دارد و در خیلی از موارد غفلت از فرزندآوری به موقع، باعث می شود که خانواده ها نتوانند به تعداد فرزند دلخواه خود دست یابند. چرا که افزایش سن خانم ها باعث کاهش شانس باروری موفق می شود. به همین خاطر توصیه می شود، همه زوج ها در اولین فرصت ممکن به تعداد فرزند دلخواه خود دست یافته و از تاخیر های بدون دلیل پرهیز کنند. تک فرزندی از جنبه های مختلفی در سطح خانواده و جامعه قابل ارزیابی است.

▪ معایب تک فرزندی از بعد فردی

ممکن است کودک تنها:

- به دلیل توجه زیاد پدر و مادر و سایر بستگان نزدیک از اعتماد به نفس کمتری برخوردار باشد.
- به دلیل نداشتن خواهر/ برادر فرصت تجربه برخی از احساسات و چگونگی کنترل و مدیریت آن ها را نداشته باشد و از مهارتهای تعاملی کمتری برخوردار باشد.
- انعطاف پذیری، تاب آوری و هوش هیجانی کمتری داشته باشد. (تحمل کمتر و حساسیت بیشتر نسبت به رفتار دیگران داشته باشد. انتظار رفتار خلاف خواسته خود را نداشته و معمولاً هر مخالفت را بدون دلیل و به خاطر نیتی خاص تفسیر می کند.)
- بخاطر مراقبت بیش از حد پدر و مادر، احساس کند زیر ذره بین است، آزادی های معقولش محدود شده و از دخالت آنها در کارش خسته شود.
- به دلیل ارتباط کمتر با کودکان و تماس بیشتر با بزرگسالان، مقتضای کودکی خود را بروز ندهد و رفتاری مانند بزرگسالان داشته باشد (نتواند آن گونه که لازم است بچگی کند).

مواردی که باید همواره به یاد داشت:

- مهد کودک می تواند محیط مناسبی برای فرزندان شما در برخی از ابعاد باشد ولی به هیچ عنوان نمی تواند جای خواهر / برادر را برای فرزند شما پر کند.

- سعی نکنید دختر خاله، پسر عمه و ... را به عنوان خواهر و برادر کودک معرفی کنید، روابط افراد در بزرگسالی با دوران کودکی متفاوت است.
- عده ای معتقدند مشکلات تک فرزندی، نه به خاطر تک فرزندی بلکه به دلیل رفتار والدین با کودکان تک فرزند بروز می کند.

▪ معایب تک فرزندی از بعد جامعه

- افزایش احتمال طلاق در بزرگسالی .
- رواج تک فرزندی باعث پیری و به دنبال آن کاهش جمعیت کشور می شود.
- کاهش نسل جوان و پیرشدن جمعیت، می تواند چرخه تولید و اقتصاد جامعه سبب گسترش فقر در جامعه شود.
- تمایل کمتر خانواده های تحصیلکرده به تک فرزندی، می تواند سبب کاهش متوسط ضریب هوشی جامعه شود.
- با توجه به زیاد شدن امید به زندگی، تک فرزندان نمی توانند به راحتی همه مسئولیت های نگهداری از پدر و مادر مسن خود را تقبل کنند و بنابراین نیاز به خانه ها و محل های نگهداری سالمندان افزایش می یابد.

▪ نتیجه گیری و پیشنهاد

- بهتر است سیاست های کنترل جمعیت بر اساس نیاز جامعه باشد. بنابراین پیشنهاد می شود، هنگامی که نفع همه افراد جامعه براساس داشتن جمعیت بیشتر تعریف می شود، این برنامه انعطاف لازم را داشته باشد. دولت می تواند با برنامه ریزی و بسترسازی مناسب و رفع موانع اقتصادی و ایجاد قوانین حمایتی به خصوص از مادران دارای فرزند و فرهنگ سازی و تأمین شرایط روحی و روانی مناسب برای تغییر در ذهنیت خانواده ها برای نگرش به آینده ای امیدوارکننده تأثیرگذار باشد. در پایان باید به این حکایت قدیمی اشاره کرد که اگر می خواهید برای یک سال سرمایه گذاری کنید، گندم بکارید، اگر می خواهید برای ده سال سرمایه گذاری کنید، درخت بکارید. اما اگر می خواهید صد سال سرمایه گذاری کنید فرزنددار شوید و نسبت به تعلیم و تربیت صحیح آنان اقدام کنید.

▪ منابع

1. Razeghi-Nasrabad HB, Hosseini Z, Sheykhi MT. Women's lived experience of one-child with emphasis on the reasons and consequences in the city of Shahriar. Journal of Population Association of Iran. 2016(21):43-82.
2. Mahmoudiani S. Prevalence and correlates of Single Child Behavior among Women. Payesh (Health Monitor). 2021(1):109-17.
3. Heydari E, Saroukhani B, Edrisi A. Sociological investigation of the influence of social factors on the women's tendency to have one child.
4. Hashemi G, Jalali S, Safizadeh M. Single child and its consequences from social and individual perspective. Behvarz. 2015.64-65.